

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ВИТРАТ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЇХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

А. В. Пахут

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
спеціальність «Облік і оподаткування»,
навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – д.е.н., професор О. В. Павелко

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Статтю присвячено проведенню порівняльного аналізу структури витрат закладів вищої освіти Рівненської області та визначенню ефективності використання їх фінансових ресурсів. Проаналізовано окремі показники та сформувано висновки. Ключові слова: витрати, заклади вищої освіти, ефективність використання, фінансові ресурси.

The article is devoted to a comparative analysis of the structure of expenses of higher education institutions in the Rivne region and determining the efficiency of using their financial resources. Separate indicators are analyzed and conclusions are drawn.

Keywords: expenses, higher education institutions, efficiency of use, financial resources.

Актуальність вивчення витрат закладів вищої освіти України обумовлюється необхідністю підвищення ефективності функціонування освітніх інституцій в умовах обмеженого бюджетного фінансування та вимог до якості освітніх послуг, які перманентно зростають. Структура витрат та рівень ресурсного забезпечення безпосередньо впливає на конкурентоспроможність закладів вищої освіти, рівень оплати праці персоналу, стан матеріально-технічної бази, а також на доступність і якість навчального процесу безпосередньо для здобувачів вищої освіти.

Мета дослідження – проаналізувати показники діяльності закладів вищої освіти Рівненської області за 2024 р.

У межах проведеного дослідження було здійснено порівняльний аналіз основних статей витрат та показників щодо використання їх фінансових ресурсів трьох закладів вищої освіти – Національного університету водного господарства та природокористування (НУВГП), Національного університету «Острозька академія» (НУ «ОА») та Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» (ПВНЗ «МЕГУ»). Порівняння охоплює не лише структуру витрат за основними економічними показниками, а й аналіз ефективності використання коштів шляхом розрахунку питомих показників (на одного працівника та на одного здобувача вищої освіти) (таблиця).

Загальний обсяг витрат у 2024 році є найбільшим у НУВГП і становить майже 285 млн грн, що істотно перевищує відповідні показники НУ «Острозька академія» (96,8 млн грн) і ПВНЗ «МЕГУ» (111,4 млн грн). Це свідчить про значно більші масштаби ведення господарської діяльності державного університету та вищий рівень навантаження на його фінансові ресурси.

Результати аналізу таблиці нижче свідчать про наявність значної різниці в структурі та розмірі витрат між досліджуваними закладами вищої освіти. Найвищу питому вагу в загальному обсязі витрат у всіх трьох закладах вищої освіти займають витрати на оплату праці, що є характерною рисою для освітнього сектору, де людський капітал – це основний ресурс. Проте, у ПВНЗ «МЕГУ» частка витрат на оплату праці становить 82,95%, що суттєво перевищує аналогічні показники державних закладів вищої освіти (у НУВГП – 68,78%, у НУ «ОА» – 69,37%). Це свідчить про стратегічний акцент на підтримку викладацького складу, ймовірно, з метою залучення висококваліфікованих фахівців та збереження кадрового потенціалу.

Таблиця

Показники діяльності закладів вищої освіти Рівненської області за 2024 р.

№ з/п	Показники	ПВНЗ «МЕГУ»	НУВГП	НУ «ОА»
1.	Витрати на оплату праці, грн	92368000,00	196016592,00	67123302,00
	Питома вага	82,95	68,78	68,78
2.	Відрахування на соціальні заходи, грн	7939000,00	42802990,00	14352108,00
	Питома вага	7,13	15,02	14,83
3.	Матеріальні витрати, грн	5690000,00	37351364,00	6242488,00
	Питома вага	5,11	13,11	6,45
4.	Амортизація, грн	2225000,00	5606238,00	9002537,00
	Питома вага	2,00	1,97	9,30
5.	Інші операційні витрати, грн	3128000,00	3210943,00	35706,00
	Питома вага	2,81	1,13	0,04
6.	Разом, грн	111350000,00	284988127,00	96756141,00
	Питома вага	100	100	100
7.	Працівники, ос.	206	1889	475
8.	Здобувачі, ос.	3972	7570	3006
9.	Витрати на оплату праці одного працівника/рік, грн	448388,35	103767,39	141312,21
10.	Витрати на оплату праці одного працівника/міс., грн	37365,70	8647,28	11776,02
11.	Матеріальні витрати на одного працівника, грн	27621,36	19773,09	13142,08
12.	Матеріальні витрати на одного здобувача, грн	1432,53	4 934,13	2 076,68

*Складено автором на основі [3; 4; 5].

Особливої уваги заслуговують показники середніх витрат на одного працівника. Відповідно до розрахунків, у ПВНЗ «МЕГУ» цей показник перевищує 448 тис. грн на рік (близько 37,4 тис. грн на місяць), що є майже у 5 разів більше, ніж у НУВГП (8,6 тис. грн/міс.) і більше ніж утричі вищим за НУ «ОА» (11,8 тис. грн/міс.). Такий розрив може бути зумовлений як меншим штатом працівників, так і вищим рівнем індивідуального навантаження та оплати в умовах приватного управління.

Щодо матеріальних витрат, то найбільші їх обсяги спостерігаються в НУВГП – понад 37 млн грн, проте ефективність використання дещо нижча, якщо розглядати витрати на одного здобувача. У цьому контексті ПВНЗ «МЕГУ» характеризується найменшим значенням показника витрат на одного здобувача – 1432 грн, що може свідчити як про економність, так і про певну мінімізацію витрат на освітні ресурси. Водночас витрати на одного працівника на матеріально-технічне забезпечення в ПВНЗ «МЕГУ» – найвищі серед трьох закладів вищої освіти (27,6 тис. грн), що відображає, можливо, більшу інтенсивність

роботи персоналу з ресурсами. Отже, приватний ЗВО застосовує іншу модель стимулювання персоналу – за рахунок вищої оплати праці при меншій кількості працівників. Це дозволяє залучати висококваліфіковані кадри, але не компенсує дефіциту матеріальної бази. Державні ЗВО натомість орієнтовані на ширший кадровий склад при помірному рівні оплати праці, що узгоджується з бюджетними обмеженнями та необхідністю забезпечення широкого спектру освітніх і адміністративних функцій.

Порівняння співвідношення кількості здобувачів вищої освіти до чисельності персоналу свідчить про суттєві відмінності в організації освітнього процесу загалом. У ПВНЗ «МЕГУ» припадає в середньому близько 19 здобувачів на одного працівника, що значно перевищує відповідні показники державних закладів вищої освіти. Так, у НУ «Острозька академія» цей показник становить близько 6 здобувачів на одного працівника, тоді як у НУВГП – лише близько 4 здобувачів на одного працівника. Таке співвідношення свідчить про різну інтенсивність використання трудових ресурсів та різний рівень кадрового навантаження. Вищий показник у приватному ЗВО може вказувати на більш високе навантаження на персонал, тоді як нижче значення у державному університеті – на наявність розгалуженої управлінської та допоміжної інфраструктури.

Окремої уваги потребує аналіз структури витрат з позиції фінансової стійкості та ресурсного забезпечення досліджуваних закладів вищої освіти. Співвідношення витрат на оплату праці та матеріально-технічне забезпечення демонструє різні моделі управління фінансовими ресурсами. Так, НУВГП і НУ «ОА» спрямовують значно більшу частину коштів на підтримку інфраструктури, розвиток матеріально-технічної бази та забезпечення освітнього процесу (13,11% і 6,45% відповідно), що відповідає потребам широкої мережі корпусів, лабораторій та центрів. Водночас ПВНЗ «МЕГУ» демонструє модель, орієнтовану насамперед на кадрове забезпечення, що може сприяти підвищенню якості освітніх послуг, але при цьому створює ризики недофінансування технічних та інфраструктурних складових діяльності. Результати порівняльного аналізу також засвідчують суттєву різницю у витратах на соціальні заходи: у державних ЗВО ці витрати формують від 14,8% до 15% загального обсягу витрат, що майже вдвічі більше, ніж у приватного ЗВО (7,13%).

Результати представленого аналізу свідчать про суттєві структурні відмінності у забезпеченні та фінансовому управлінні між державними та приватними закладами вищої освіти. Державним університетам притаманна велика, потужна структура, вони мають значну кількість персоналу. Приватний сектор, на противагу зазначеному, характеризується меншою кількістю співробітників, однак рівень їх оплати праці дещо вищий. У зв'язку з цим можна констатувати, що моделі фінансового управління в різних типах закладів вищої освіти мають різну модель формування та використання ресурсів. Державні установи, як правило, функціонують у межах жорстко регламентованого фінансування, що зменшує швидкість ухвалення ними управлінських рішень. Приватні заклади мають більшу автономію у розподілі коштів, що дозволяє оперативніше реагувати на внутрішні та зовнішні виклики. Така різниця в підходах до управління ресурсами безпосередньо впливає на фінансову гнучкість і адаптивність закладів. Урахування цієї специфіки є важливим для підвищення ефективності управління у сфері вищої освіти загалом.

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 06.10.2025).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 06.10.2025).
3. Фінансова звітність Національного університету «Острозька академія». URL: https://www.oa.edu.ua/ua/info/access/fin_doc/fin_doc_2025/finansovi_zviti_2024 (дата звернення: 06.10.2025).
4. Фінансова звітність Національного університету водного господарства та природокористування (НУВГП). URL: <https://nuwm.edu.ua/publicna-informacija/finans/finansovi-dokumenty> (дата звернення: 06.10.2025).
5. Фінансова звітність ПВНЗ «МЕГУ імені академіка Степана Дем'янука» (через портал Clarity-Project). URL: <https://clarity-project.info/edr/24171048/yearly-finances> (дата звернення: 06.10.2025).
6. Кемарська Л. Г. Особливості економічного аналізу діяльності суб'єктів державного сектору. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Економіка*. 2019. Вип. 23(1). С. 135–139.